

УДК 351.86

Г. П. Ситник,

д. держ. упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,

Національна академія державного управління при Президентові України

С. П. Завгородня,

аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,

Національна академія державного управління при Президентові України

КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ У КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ

G. Sytnyk,

doctor of Sciences in public administration, professor, head of the Department of globalistics, European integration and national security administration, National academy for public administration under the President of Ukraine

S. Zavgorodnia,

postgraduate student of the Department of globalistics, European integration and national security administration,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

CIVIL SERVANT' COMPETENCES IN THE CONTEXT OF THE MAIN PROVISIONS OF SOCIAL CONTRACT' CONCEPT

У статті на основі аналізу феномену "безпека" та основних положень договірної теорії походження держави обґрунтовано, що місією навчальних програм підготовки державних службовців має бути реалізація головної функції держави, яка визначає сенс її створення та існування, а саме: забезпечення безпеки людини (індивіду) та суспільства. Тобто програми мають передбачати опанування службовцями знаннями, уміннями та практичними навичками, які дозволяють вирішувати завдання щодо забезпечення вказаної безпеки на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівнях.

In article on the basis of analysis phenomenon "security" and the main provisions of the contractual theory for origin state it is proved that the mission of training programmes for civil servants should be a focus on the implementation of the state's mission, which determines the meaning of its creation and existence, namely: security of society and of citizens. This means that these programs must provide for civil servant of sufficient knowledge, abilities and practical skills that allow you to solve tasks for ensuring the specified security at the local, regional and national levels.

Ключові слова: базові цінності суспільства, безпека, договірна теорія походження держави, компетенції державного службовця, навчальні програми підготовки державних службовців.

Key words: basic values of society, security, contractual theory of the origin state, the competence of the civil servant, the curricula for the training of civil servants.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ ЗАВДАННЯМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Геополітичні та гео економічні трансформації, які зумовлені сучасним цивілізаційним розвитком, зумовлюють необхідність пошуку шляхів суттєвого підвищення ефективності систем державного управління, передусім щодо їх спроможності забезпечувати належний рівень національної безпеки. Одним із таких шляхів є модернізація підготовки управлінських кадрів для вказаної системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Національною академією державного управління при Президентові України у 2015 році підготовлено наукову доповідь, у якій наведено аналіз навчальних програм підготовки держав-

них службовців та підходів щодо модернізації цих програм, але цей аналіз чомусь не враховує те, що головною функцією державних службовців має бути адекватне реагування на небезпеки здатності держави захищати національні інтереси [1]. Так, програмами спеціальностей "Публічна політика та управління" та "Парламентаризм і парламентська діяльність" не передбачено жодної години щодо питань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, а при підготовці вищих керівних кадрів (спеціальність "Управління суспільним розвитком") на ці питання у програмі передбачено близько відсотка навчального часу. З огляду на те, що у парламенті є навіть профільний комітет з питань безпеки і оборони, що лейтмотивом виступів посадовців та політиків є, як правило, питання забезпечення національної безпеки, це не може не викликати запитань.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Аналіз реагування органів влади на загрози національній безпеці, зокрема, на загрозу територіальній цілісності, ката-

строфічне зниження добробуту громадян України, порушення їх прав та свобод, свідчать поміж іншого і про незадовільний рівень підготовки управлінських кадрів, якщо оцінювати його у контексті спроможності реагувати на ці загрози. Як, на наш погляд, це зумовлює модернізацію навчальних програм щодо підготовки державних службовців передусім шляхом оптимізації переліку навчальних модулів, тем та питань, спрямованих на опанування службовцями знаннями, уміннями та практичними навичками, які б дозволили їм вирішувати завдання щодо забезпечення безпеки життєдіяльності людини, суспільства та держави на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівнях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Не може бути сумніву, що професійні компетенції державних службовців мають бути адекватними потребам суспільного розвитку, зокрема, реалізації завдань, які визначені пріоритетами державної політики [2—7]. Так, в Україні на офіційному рівні задекларовано, що головною метою є формування демократичного суспільства європейського стандарту, складовими якого, поміж іншого є: державний суверенітет, громадянське суспільство, соціально-економічна та суспільно-політична стабільність, розвиток творчого потенціалу особистості. Аналіз завдань органів державної влади, визначених керівними документами стратегічного рівня [2—7] підтверджує сказане та дозволяє дійти висновку — більше половини із них відображають необхідність практичних дій державних службовців щодо забезпечення безпеки суспільства та громадян. Так, в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС із 24 напрямів діяльності 14 передбачають виконання завдань щодо забезпечення безпеки суспільства та громадян (наприклад, для належного реагування на глобальні та регіональні загрози передбачено запровадження антикризового управління), в Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" із 35 напрямів 24 напрямів прямо або опосередковано пов'язані з виконанням завдань щодо забезпечення безпеки, наприклад, забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян та реформування системи державного контролю за якістю харчових продуктів.

Всього ж цими документами передбачено виконання майже 140 завдань, виконання яких має за мету забезпечення безпеки людини, суспільства та держави, тобто дозволяє стверджувати, що державні службовці зобов'язані мати необхідні знання, уміння та практичні навичками, які б дозволяли їм вирішувати ці завдання як на місцевому, так і загальнонаціональному рівні.

Сьогодні нормативно-правові акти певною мірою дозволяють напрацьовувати підходи щодо визначення переліку та змісту професійних компетенцій державного службовця (фахівця публічної служби) після опанування ним відповідного освітнього рівня [8—11], але, як ми зазначили, потреби забезпечення безпечного розвитку людини, суспільства і держави, не знайшли адекватного відображення у відповідних навчальних програмах.

Для цілей нашого дослідження розподілимо базові цінності суспільства на три групи: "безпека", "добробут", "справедливість" (рис. 1), оскільки часто при вирішенні

Рис. 1. Цінності суспільства та визначальні умови їх збереження та розвитку

завдань щодо забезпечення національної безпеки національні цінності та інтереси розподіляють по групах (категоріях), наприклад, при розробці Стратегії національної безпеки, коли, зокрема, необхідно визначитися з пріоритетними інтересами [12]. Безумовно, кожна із цих груп включає низку цінностей, збереження та розвиток яких є умовою виживання суспільства та держави, а відтак спонукають їх до відповідних дій.

Так, прагнення до справедливості спонукало громадян до боротьби з тиранією в XVII—XIX ст., що у подальшому знайшло своє відображення у законодавстві європейських країн (права і свободи людини, право на приватну власність та особисте життя тощо). Разом з тим, варто зазначити, що саме безпека є не тільки цінністю, від наявності якої залежить виживання нації, а й визначальною передумовою збереження інших цінностей. З огляду на це головним пріоритетом державної політики будь-якої країни є забезпечення безпеки, що досягається перш за все за рахунок (рис. 1): збереження і зміцнення суверенітету і незалежності; збереження територіальної цілісності; гарантування недоторканості державних кордонів.

Є всі підстави стверджувати, що виконання цих завдань можна розглядати як передумови виживання суспільства, його добробуту та прогресивного розвитку, а якість, системність та оперативність їх виконання розкривають сутність, зумовлюють сенс існування та визначають місію держави: забезпечення безпеки суспільства та людини (рис. 2)¹.

Незважаючи на майже очевидність викладеного, серед науковців до цього часу відсутня єдність поглядів як щодо трактування сутності феномену явища, яке інтерпретують

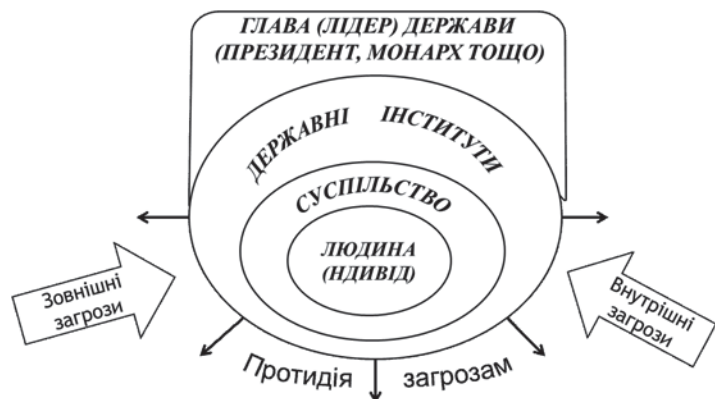

Рис. 2. Інтерпретація сутності та сенсу існування держави, які зумовлюють її місію (головну функцію): забезпечення безпеки суспільства та людини (індивіда)

¹ На наведеному рисунку 2 загрози — це події, процеси інші чинники, які породжують небезпеки задоволенню потреб збереження та розвитку людини (індивіда), суспільства та держави, обумовлених їх природною сутністю (в теорії національної безпеки ці потреби інтерпретують як національні інтереси), а протидія загрозам — це комплекс (комбінація) політичних, організаційних, економічних та інших заходів, виконання яких покладається систему забезпечення національної безпеки, основними складовими якої є структури сектору безпеки, елементи системи державного управління та органів місцевого самоврядування.

поняттям "безпека", так і щодо першопричин походження, сенсу існування, місії (головної функції) держави. Разом з тим, безпека, як правило, розглядається як комплексна характеристика умов існування (розвитку) соціальної системи, зокрема, у таких ракурсах [12—14]:

— як об'єктивна характеристика зовнішніх умов середовища функціонування системи, що припускає наявність спрямованої зовні на неї небезпеки та певну можливість її реалізації (це зовнішній вимір небезпеки, коли джерело небезпеки та система на яку вона спрямована, є розділеними);

— як суб'єктивна оцінка умов функціонування соціальної системи, в основу якої покладається психологічна реакція людини на зовнішні умови свого існування, тобто цим умовам дається оцінка як безпечним чи небезпечним крізь призму їх чуттєво-емоційного сприйняття;

— як характеристика взаємовідносин всередині самої соціальної системи (це внутрішній вимір безпеки, коли джерело небезпеки та об'єкт, на який вона спрямована, певною мірою співпадають і за цих умов, як свідчить історичний досвід, неефективність взаємодії елементів соціальної системи, зокрема, державних інститутів та інститутів громадянського суспільства породжують небезпеки, що можуть призвести до загибелі держави).

Урешті-решт, сучасні уявлення про безпеку людини (індивіда), соціальної групи, суспільства, держави, міжнародної спільноти знаходять відображення у її визначеннях, які акцентують увагу, головним чином, на таких аспектах безпеки як: стан захищеності системи або певний її стан; відсутність небезпеки для системи; наявність специфічної властивості системи; результат діяльності тих чи інших інститутів (структур) системи; сукупність чинників, що забезпечують життєздатність системи або сприятливі умови для її розвитку; певні культурно-історичні феномени розвитку системи. Якщо ж підходить щодо з'ясування сутності феномену "безпека" розглядати крізь призму умов життєдіяльності соціальних систем, то можна дійти висновку, що це поняття передусім характеризує:

тенденції розвитку й умови життєдіяльності соціуму, його структур, інститутів, що визначаються відповідними настановами (політичними, правовими та ін.), за яких забезпечується збереження їх якісної визначеності та вільне функціонування, яке відповідає їхній природі;

захищеність функціонування соціуму від небезпек, яка є результатом еволюційного розвитку та наслідком діяльності соціальних інститутів.

З огляду на це, управлінське рішення щодо забезпечення безпеки соціальної системи необхідно приймати на підставі аналізу динаміки її розвитку, яку можна оцінити за допомогою певних показників (індикаторів, індексів), зокрема, таких як: якість перехідних процесів із одного рівня на інший, керованість, адекватність реакції на впливи внутрішнього та зовнішнього середовища. Оскільки вихід цих показників за допустимі межі, призводить до погіршення якості управління, невиконання завдань системи, і, зрештою до її руйнування (розпаду структури, порушення цілісності тощо), то державні службовці зобов'язані в межах своїх функціональних обов'язків, які визначаються ієрархічним рівнем управління та посадовими інструкціями, відслідковувати параметри (індекси, індикатори), які визначають рівень безпеки соціальної системи та її складових і розробляти та втілювати в життя відповідні управлінські рішення політичного, економічного, соціального чи гуманітарного характеру.

З'ясування сутності процесу виникнення, сенсу існування та місії держави також мають велике суспільно-політичне та соціально-економічне значення, оскільки дозволяють глибоше зрозуміти та проаналізувати причини та умови виникнення держав, їх розвитку та занепаду. Сьогодні існують чимало теорій, серед яких, зокрема: теологічна (божественна), патріархальна, матеріалістична, договірна, метою яких намагання не тільки досягнути сутність процесу виникнення держави, а передусім чіткіше визначити її функції та напрями діяльності, роль в житті суспільства та політичної системи. Далі піде мова про договірну теорію походження держави (так звану концепцію "суспільного договору"), оскільки саме в ній феномену безпеки відводиться центральне місце і, як на нашу думку, вона значною мірою вплинула на розвиток теорій соціального управління² та практично реалізована в найбільш успішних сьгодні країнах³.

Формування основ договірної теорії походження держави як системи поглядів, згідно з якими держава виникає як результат договору між людьми через усвідомлення ними своїх потреб завершилося у XVII—XVIII ст.ст., а першим, хто із системних позицій проаналізував проблеми безпеки і виживання держави, суспільства та індивіда в контексті їх взаємодії, був англійський філософ Т. Гоббс [15]. Оскільки головна мета цього договору є уникнення ситуації в суспільстві, яку можна охарактеризувати як "війна всіх проти всіх", то, на його думку, саме страх перед небезпеками об'єднує людей в суспільство, спонукає їх відмовлятися від прагнення щодо необмеженого самотвердження. Люди, піклуючись про власну безпеку, делегують свою свободу абсолютній владі суверена, оскільки розуміють, що в разі вибору свободи безмежного самотвердження можуть залишитися в природному стані дикості, за якого ніхто не зможе їм гарантувати особисту недоторканність і безпеку. З огляду на сказане, особиста безпека досягається тільки у сфері соціального загального, владою і силою абсолютного суверена, а головним критерієм сили влади суверена є його здатність подолати стан "війни всіх проти всіх". Учений в ієрархії цінностей на перше місце ставив життя і безпеку, оскільки був переконаний, що лише тією мірою, якою суверен забезпечує своїм підданам життя і безпеку, можна розраховувати на той чи інший рівень досягнутого при його правлінні добробуту, тобто заради життя і безпеки можна поступитися добробутом, а держава, забезпечуючи безпеку підданих, повинна надавати захист від зовнішніх ворогів і оберігати мир у суспільстві і лише на основі дотримання цих двох умов можна забезпечити добробут. Таким чином, страх перед загрозами безпеці змушує людину шукати в суспільстві засоби колективного захисту від загроз життю, а пошук безпечних умов розвитку суспільства зумовлює сенс виникнення, існування та місії державної влади⁴.

Британський філософ Дж. Локк також спирався на теорію "суспільного договору", але його уявлення про безпеку людини ґрунтувалися на поглядах про природу людини як істоту, яка не наділена від народження свавіллям, потягом до зла чи добра, оскільки він був переконаний, що зла чи добра людина, залежить від середовища її існування [16]. З огляду на це "суспільний договір" дійсно укладається для забезпечення безпеки, але якщо держава перестає гарантувати безпеку громадянам, або сама стає джерелом небезпеки для них, вони повинні мати можливість і мають право забезпечити свій захист від таких дій держави, тобто гарантувати собі найважливіші права. Для здійснення такої можливості цінністю є не стільки безпека, як особиста, індиві-

² Взаємовідносини суспільства, держави та влади досліджував ще італійський мислитель Макіавеллі, але фундамент соціальних теорій було закладено пізніше працями М. Вебера, Ф. Тейлора, А. Файоля, Г. Емерсона, Г. Саймона, Л. Берталанфі та ін. При цьому, аналіз, наприклад, теорій "конвергенції", "постіндустріального", "інформаційного", "сервісного" суспільства та інших, а також пов'язаних з ними теорій: "теорія лідерства", "соціологія організацій", "соціологія влади", "психологія успіху" та ін., так чи інакше використовують основні положення концепції "суспільного договору".

³ Йдеться про країни-члени ЄС та США, де належний захист соціальних цінностей дозволяє стверджувати про дотримання у них високих стандартів щодо забезпечення безпеки життєдіяльності суспільства та людини (індивіду), передусім їх прав і свобод.

⁴ Загальновідомим є вислів, який приписують Т. Гобсу, що людина є істота, яка цивілізована страхом.

дуальна свобода, адже на думку вченого, безпека досягається тільки за певних умов, зокрема шляхом поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, що дає змогу сформувати систему заборон і противаг, через яку жодна з гілок влади не може отримати її в повному обсязі й вимушена взаємодіяти з іншими за певними правилами. Принципово важливою є й теза Дж. Локка, що народ має право відібрати владу у тих, хто буде нехтувати його інтересами та вручити її іншим, більш гідним довіри. У подальшому уявлення Дж. Локка про безпеку знайшло відображення в ліберальних теоріях та практиці західноєвропейської демократії, в яких безпека індивіда не тільки ототожнюється з безпекою суспільства, а й досягається шляхом застосування певних правових механізмів.

Не оминув своєю увагою проблему осмислення сутності безпеки і Гегель, аналізуючи проблему забезпечення безпеки індивіда, держави та майна. Безпеці протистоїть свавілля, стверджував він, а носієм останнього, на його думку, є індивід, який не визнає загального права, тобто заперечення загально визнаного є загрозою безпеці [18]. З огляду на це Гегель виділяє пріоритет безпеці держави, оскільки, на його думку, її забезпечення гарантує безпеку індивіда і майна, тобто пріоритет забезпечення безпеки держави є вищим ніж договірна природа держави і за необхідності вона може вимагати, щоб життя і власність індивідів були принесені в жертву загальним інтересам, а злочини проти держави, є найнебезпечнішими, оскільки їх наслідком є загроза безпеці особи та майну.

На думку французького мислителя Жан Жака Руссо, оскільки народ є носієм і джерелом влади, незважаючи на те, що згідно з суспільним договором влада над ним переходить до держави, вона має ґрунтуватися на волі та свободі кожної людини, тобто громадяни мають залишитися абсолютно вільними та не обмеженими діями держави навіть після укладення цього договору і народ має право скинути владу, якщо цей договір не виконується [19]⁵.

Значний інтерес становлять і уявлення про взаємозв'язок держави та безпеки у філософії постмодерну, зокрема, на думку Ж. Бодрійяра сучасна епоха є ерою гіперреальності, коли надбудова визначає базис, а її останнім bastionом є смерть, яка не має споживчої вартості, але саме на ній базується будь-яка влада та економіка [19]. З огляду на це, на думку вченого, влада сама здійснює виробництво безпеки: починаючи від воєнної безпеки і закінчуючи страхуванням від нещасного випадку на виробництві. При цьому, у будь-якому разі йдеться фактично про конвертацію смерті, нещасного випадку, хвороби тощо в капіталістичний надприбуток. Ж. Бодрійяра убачає у такій еволюції поняття безпеки природний розвиток логічних передумов, що містилися в теорії "суспільного договору", де влада наділяється правом змусити померти і дозволити жити, але через симетрію з'являється нове право: право змусити жити і дозволити померти, тобто проявляється сутність та мета влади, а саме: контролювати життя як таке. Такі погляди на владу у філософії постмодерна зумовлюють й відповідні трансформації уявлень про сутність безпеки та інститутів держави. З одного боку, інститути зорієнтовані на захист громадян від тероризму, збитків, безробіття тощо, тобто гарантії індивідуальної безпеки розширюються, але водночас розширюється сфера контролю та можливостей влади, через що така "турбота" влади щодо безпеки громадян стає загрозою для них⁶.

Рис. 3. Принципова схема реалізації місії держави (сучасне уявлення)

Таким чином, починаючи з часів Т. Гоббса, безпека вважається основою державності, базовим інструментом колективного захисту людини та суспільства, а теорія та практика суспільного договору розвивалася, зокрема, є підстави стверджувати, що зростання добробуту Європи значною мірою стали можливим завдяки системі суспільних договорів, укладених на різних рівнях: місцевому, загальнодержавному та міждержавному. Тому усвідомлення безпеки як суспільної цінності визначає зміст діяльності провідних країн світу, яка проявляється у створенні умов, сприятливих для збереження та розвитку національних цінностей.

Оскільки безпека є суспільною потребою, то базовим принципом її забезпечення є пошук суспільної злагоди щодо вирішення принципових питань вказаного розвитку, зокрема, щодо основних напрямків суспільно-політичних та соціально-економічних реформ, оскільки ці реформи, як правило, супроводжуються низкою криз, руйнують традиційні цінності та ідеологічно-світоглядні уявлення про безпеку життєдіяльності на рівні індивіда та суспільства в цілому. Вказані уявлення функціонують на рівні соціальних взаємодій і поведінки окремих індивідів, а в сучасних умовах глобалізації з'являється й вагомий міжнародний контекст (вплив). При цьому часто відсутність національної злагоди щодо основних напрямів суспільно-політичних та соціально-економічних змін є наслідком наявності серед соціальних груп та політичної еліти діаметрально протилежних уявлень щодо сутності та шляхів забезпечення безпеки, місця та ролі державних інститутів у цьому процесі. Так, відсутність єдності щодо визначальних чинників безпеки, призводить до суспільно-політичної нестабільності, виникнення етнічних і регіональних конфліктів, зниження ефективності використання наявних можливостей для безпечного розвитку суспільства.

Таким чином, для досягнення соціального порядку, що влаштує більшість, потрібні відповідні механізми узгодження інтересів людей (індивідів) та суспільних інститутів, ефективність функціонування яких залежить від професіоналізму та належної взаємодії Глави держави, вищого політичного керівництва, корпусу державних службовців, представників територіальних громад, інститутів громадянського суспільства та бізнес-структур (рис. 3). При цьому головна функція органів державної вла-

⁵ Варто зазначити, що у даному випадку виникає парадоксальна ситуація: народ, який одержав право скасовувати владу, якщо вона нехтує його інтересами, може здійснити це право, але це повертає суспільство до стану "війни всіх проти всіх", тобто стану, який характеризується відсутністю безпеки, як це неодноразово демонстрували революції, які відбулися впродовж останніх століть у багатьох країнах.

⁶ На наше переконання, саме у цьому контексті варто оцінювати дії Е. Сноудена та інших, хто зробив спробу підняти завісу над втаємниченою стороною діяльності держави, завдяки чому громадськість дізналася про наявність систем тотального, таємного та незаконного нагляду та контролю, що ведеться по всьому світу через Інтернет. Ці викриття, а також те, що більшість ЗМІ контролюються корпораціями та урядами, є констатацією факту, що право людини на приватне життя та особисту думку як своєрідна лінія оборони перед державою фактично зведене нанівець.

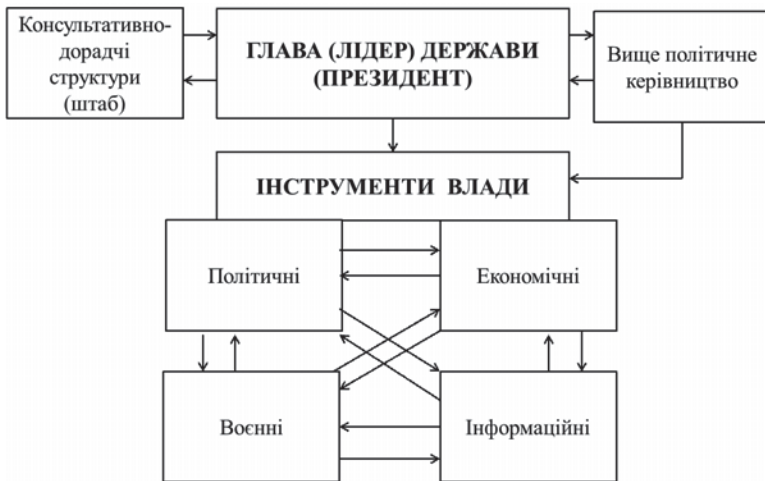

Рис. 4. Основні інструменти влади, які використовуються для реалізації місії держави: забезпечення безпеки суспільства та громадян

ди та місцевого самоврядування полягає у визначенні засобів та способів задоволення потреб у безпеці різних соціальних суб'єктів, які мають визначитися в процесі громадської дискусії, а основними завданнями, державних службовців є:

- виявлення та прогнозування розвитку визначальних факторів, від яких залежить безпека людини (індивіду), суспільства та держави;
- підготовка пропозицій щодо пріоритетів державної політики з питань забезпечення національної безпеки;
- забезпечення координації та ефективності використання наявних у держави інструментів влади при реалізації національних інтересів⁷;
- підтримка демократичних перетворень у сфері безпеки;
- участь у міжнародній співпраці щодо забезпечення глобальної та регіональної безпеки.

Очевидно, що професійні компетенції державних службовців є чинником, який здійснює вирішальний вплив на якість та оперативність виконання цих завдань, особливо щодо забезпечення належної координації та ефективного використання наявних інструментів державної влади при реалізації національних інтересів, що перш за все передбачає необхідність опанування державними службовцями необхідним обсягом знань, умінь та практичних навичок для вирішення завдань щодо забезпечення безпеки суспільства та громадян (рис. 4).

Таким чином, при розробці навчальних програм, метою яких є підготовка (підвищення кваліфікації) державних службовців, принципово важливим є врахування наступного.

1. Програми мають передбачати опанування компетенціями, які дозволяють дати загальні знання, уміння та практичні навички щодо реалізації головної місії держави: забезпечення безпеки суспільства та людини, серед яких, на наш погляд, базовими є компетенції: суспільного служіння; правової поведінки; толерантного сприйняття соціально-культурного різноманіття; конструктивної взаємодії з інститутами громадянського суспільства; навички аналітичної роботи⁸.

⁷ У даному випадку під інструментами влади розуміються сукупності економічних, політичних, воєнних та інформаційних засобів (ресурсів) та можливих згідно чинного законодавства способів їх використання.

⁸ Очевидно, ступінь опанування має залежати від рівня підготовки: бакалавр, магістр, докторський ступінь.

⁹ Ступінь та повнота аналізу (середньостроковий, довгостроковий, регіональний, загальнодержавний, галузевий тощо), структура та обсяг планування, масштаб організаційних заходів, тобто пропозицій щодо реагування на загрози залежать від міри оволодіння компетенціями яка, в свою чергу, зумовлена функціями та завданнями ієрархічного рівня управління, тобто рівня застосування інструментів влади.

2. Незалежно від того виконують державні службовців завдання, пов'язані з наданням соціальних, адміністративних чи управлінських послуг, ступеня підготовки (кваліфікації) та ієрархічного рівня управління їх компетенції мають передбачати наявність знань, вмінь та практичних навичок, необхідних для попередження, виявлення, системного аналізу, планування та організації протидії загрозам безпеці життєдіяльності людини, суспільства та держави в економічній, соціальній, політичній та гуманітарній сферах⁹. Ці компетенції, по суті, є критеріями оволодіння державними службовцями економічними, політичними, воєнними та інформаційними інструментами влади. Йдеться, передусім про організаційно-управлінську компетенцію, суть якої полягає в організації діяльності органу влади щодо економічного, політичного, правового, дипломатичного, військово-силового та інформаційного супроводження державної політики для протидії загрозам національній безпеці, а також про адміністративну компетенцію, суть якої полягає в плануванні відповідних заходів та застосуванні методів антикризового управління щодо забезпечення економічної, соціальної, політичної та гуманітарної безпеки.

3. Оцінювання результатів навчання в межах кожної навчальної дисципліни програми підготовки державних службовців має передбачати як оцінку навичок щодо розробки документів: аналітичних оглядів, проектів управлінських рішень, стратегій, пропозицій щодо змін до законодавства тощо, основою яких передусім має бути системний аналіз загроз безпеці людини (індивіду), суспільству та державі, так і оцінку навичок щодо практичної реалізації цих документів.

Перспективним напрямом дослідження є обґрунтування переліку навчальних модулів та тем програм підготовки державних службовців (фахівців публічної служби) у контексті формування у них компетенцій для реалізації місії держави: забезпечення безпеки суспільства та громадян.

Література

1. Інституційне забезпечення кадрової політики у публічному управлінні: місія, роль та місце Національної академії державного управління при Президенті України: наук. доп. / Авт. кол.: Ю.В. Ковбасюк, А.І. Семенченко, Ю.П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д-ра держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. — К.: НАДУ, 2015. — 160 с.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] Урядовий портал. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344
3. Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020": указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] Офіційне представництво Президента України. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
4. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19>
5. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020" у 2015 році: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року № 213-р [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>

6. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році". — К.: НІСД, 2015. — 684 с.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7>

8. Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

9. Про затвердження Національної рамки класифікацій: постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

10. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>

11. Класифікація видів економічної діяльності (ДК 009:2010): наказ Держспоживстандарту від 11 жовтня 2010 року № 457 [Електронний ресурс] Офіційний сайт Державної регуляторної служби України. — Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>

12. Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика: монографія / Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук / за заг. ред. Г.П. Ситника. — Хмельницький; К.: Кондор, 2007. — 616 с.

13. Маньков В.Д. Безопасность общества и человека в современном мире / В.Д. Маньков. — СПб.: Политехника, 2005. — 551 с.

14. Возжеников А.В. Общая теория национальной безопасности: учебн. / А.В. Возжеников, Н.В. Кривельская, И.К. Макаренко и др.; под общ. ред. А.А. Прохожаева. — М.: Изд-во РАГС, 2002. — 320 с.

15. Гоббс Т. Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і цивільного. Твори: У 2 т. Т.2. — М.: Думка, 1991. — 736 с.

16. Локк Дж. Твори: У 3 т. Т. 3. — М.: Думка, 1988 — С. 137—405.

17. Гегель Г. Основы философии права, або природне право і державознавство: пер. с нем. / Г. Гегель; Пер. Р. Осадчук, Микола Кушнір. — Київ: Юніверс, 2000. — 329 с.

18. Руссо Ж.Ж. Про суспільний договір. Трактати / Ж.Ж. Руссо. — М.: "КАНОН-прес", "Кучкова поле", 1998. — 416 с.

19. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. — М.: Добросвет, 2000 ? 387 с.

References:

1. Kovbasiuk, Yu.V. Semenchenko, A.I. Surmin Yu.P. and others (2015), Instytutsijne zabezpechennia kadrovoi polityky u publichnomu upravlinni: misiia, rol' ta mistse Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy [Institutional support of the personnel policy in public administration: mission, role and place of the National Academy of public administration under the President of Ukraine], research report, NADU, Kyiv, Ukraine.

2. Government portal (2014), "The Association agreement between Ukraine and the European Union", available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344 (Accessed 16 July 2015).

3. The official representative of the President of Ukraine (2015), The decree of the President of Ukraine "On the Strategy for sustainable development "Ukraine — 2020", available at: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (Accessed 16 July 2015).

4. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2014), The resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "About the Program of activity of Cabinet of Ministers of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19> (Accessed 16 July 2015).

5. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2015), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approving plan of activities on implementation of the programme of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Strategy for sustainable development "Ukraine — 2020" in 2015 year", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80> (Accessed 17 July 2015).

6. Horbulin, V.P. Vlasiuk, O.S. and others (2015), Analitichna dopovid' do Schorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovysche Ukrainy v 2015 rotsi" [Analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On internal and external situation of Ukraine in 2015"], NISD, Kyiv, Ukraine.

7. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2015), The decree of the President of Ukraine "About the decision of the Council of national security and defense of Ukraine from may 6, 2015 "Strategy of national security of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7> (Accessed 17 July 2015).

8. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2014), The law of Ukraine "On higher education", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 17 July 2015).

9. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2011), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the National framework classifications", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (Accessed 17 July 2015).

10. The Verkhovna Rada Of Ukraine (2015), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About approval of the list of disciplines and professions for which training is job seekers higher education", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF> (Accessed 17 July 2015).

11. Official website of the State customs service of Ukraine (2010), The order of the State Committee of Ukraine for technical regulation and consumer policy "Classification of economic activities (DK 009:2010)", available at: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842> (Accessed 17 July 2015).

12. Sytnyk, G.P. Olujko, V.M. Vavrynychuk, M.P. (2007), Natsional'na bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka [National security of Ukraine: theory and practice], Kondor, Khmel'nyts'kyj, Kyiv, Ukraine.

13. Man'kov, V.D. (2005), Bezopasnost' obshhestva i cheloveka v sovremennom mire [The security of society and individuals in the modern world], Politehnika, Sankt-Peterburg, Russia.

14. Vozzhenikov, A.V. Krivel'skaja, N.V. Makarenko, I.K. and others; under the General editorship of Prohozhaeva, A.A. (2002), Obshhaja teoriija nacional'noj bezopasnosti [General theory of national security], RAGS, Moscow, Russia.

15. Hobbs, T. (1991), Leviafan, або Materiia, forma i vlada derzhavy tserkovnoho i tsyvil'noho. Tvory [Leviathan, or the Matter, form and power of the state Church and civil. Works], in 2 volumes, vol. 2, Dumka, Moscow, Russia.

16. Lokk, Dzh. (1988), Tvory [Works], in 3 volumes, vol. 3, Dumka, Moscow, Russia.

17. Hehel', H. (2000), Osnovy filosofii prava, або pryrodne pravo i derzhavoznavstvo [Foundations of philosophy of law, or natural right and political science], Yunivers, Kyiv, Ukraine.

18. Russo, Zh.Zh. (1998), Pro suspil'nyj dohovir. Traktaty [About the social contract. Treatises], "KANON-pris", "Kuchkova pole", Moscow, Russia.

19. Bodrijjar, Zh. (2000), Simvolicheskij obmen i smert' [Symbolic exchange and death], Dobrosvet, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2015 р.